

Επιτρόπου Διοικήσεως και
και Προστασίας Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων

Office of the Commissioner
for Administration and the
Protection
of Human Rights (Ombudsman)

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ
ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΩΣ

**ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ
ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΣΚΛΗΡΗΣ
ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Η ΤΙΜΩΡΙΑΣ**

**ΕΚΘΕΣΗ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΠΟΥ ΔΙΕΝΕΡΓΗΘΗΚΑΝ
ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΑΘΑΛΑΣΣΑΣ**

Αρ. Φακ: ΕΜΠ 3

Λευκωσία, 28 Φεβρουαρίου 2020

I. Διενέργεια επίσκεψης

1. Σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 5 του Νόμου 2(III)/2009, με τον οποίο η Κύπρος κύρωσε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης, ο Επίτροπος Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει την αρμοδιότητα να διενεργεί ελεύθερα και σε τακτά χρονικά διαστήματα επισκέψεις σε χώρους όπου άτομα στερούνται ή πιθανόν να στερούνται της ελευθερίας τους.
2. Αφορμή για τις επισκέψεις που πραγματοποιήθηκαν από Λειτουργούς του **Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης - ΕΜΠ)** του Γραφείου μου, κατά την περίοδο Ιουλίου 2019 - Φεβρουαρίου 2020, αποτέλεσαν οι καταγγελίες που είχε, κατά καιρούς, δεχθεί το Γραφείο μου, για τις συνθήκες φιλοξενίας στο Νοσοκομείο Αθαλάσσας, αλλά και δημοσιεύματα στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ιδιαίτερα σε σχέση με την κτηριακή υποδομή του.
3. Κατά τη διάρκεια των πρόσφατων επισκέψεων, Λειτουργοί του Μηχανισμού, είχαν συναντήσεις με τη Διευθύντρια των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας (ΥΨΥ), Δρ. xxxxxxxxxxxx, με τη Διευθύντρια του Νοσοκομείου, Δρ. xxxxxxxxxxxx, με τη Δρ. xxxxxxxxxxxx και με Νοσηλευτικούς Λειτουργούς, κατά τις οποίες συζητήθηκαν διάφορα ζητήματα που αφορούσαν στη λειτουργία του νοσοκομείου. Επιπλέον, κατά τις επισκέψεις επιθεωρήθηκαν οι χώροι των θαλάμων οξέων περιστατικών και χρόνιων ασθενών (ανδρών και γυναικών) και επιθεωρήθηκαν φάκελοι ασθενών και μητρώα.
4. Δεν διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με άτομα που φιλοξενούνται στο Νοσοκομείο Αθαλάσσας, καθώς για το σκοπό αυτό απαιτείται εξειδικευμένο προσωπικό (ψυχολόγοι, ψυχίατροι) για τον χειρισμό και την ελάχιστη αξιολόγηση των ασθενών κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων.

II. Συνεργασία με την Υπεύθυνη και το προσωπικό του χώρου

5. Κατά τις επισκέψεις υπήρξε εποικοδομητικό πνεύμα συνεργασίας, ενώ τόσο η Διευθύντρια των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, όσο και η Διευθύντρια του Νοσοκομείου αλλά και το υπόλοιπο προσωπικό του Νοσοκομείου, είχε πολύ ικανοποιητική γνώση των αρμοδιοτήτων του Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων του Γραφείου

μου. Ως εκ τούτου, εκφράζω την ικανοποίηση μου για τη στενή συνεργασία που επιτεύχθηκε και προσβλέπω στη συνέχιση της.

III. Γενικές Πληροφορίες

6. Στις 25 Φεβρουαρίου 2020, ημέρα που πραγματοποιήθηκε η τελευταία επίσκεψη του ΕΜΠ στο Νοσοκομείο Αθαλάσσας, το οποίο διοικητικά πλέον, υπάγεται στον Οργανισμό Κρατικών Υπηρεσιών Υγείας (ΟΚΥΠΥ), νοσηλεύονταν/φιλοξενούνταν σε αυτό συνολικά 101 άτομα. Η επίσημη συνολική χωρητικότητα του νοσοκομείου είναι 100 άτομα. Ο μέσος όρος ηλικίας των ασθενών κυμαίνεται μεταξύ 35-45 ετών, ωστόσο, ο αριθμός αυτός συνεχώς μεταβάλλεται λόγω των καθημερινών εισαγωγών και απολύσεων/εξιτηρίων. Ο μέσος χρόνος παραμονής στο νοσοκομείο, με εξαίρεση τους χρόνιους ασθενείς, ανέρχεται σε, περίπου, ενάμισι μήνα.
7. Ειδικότερα, κατά την ημέρα της συγκεκριμένης επίσκεψης, η κατανομή των ασθενών είχε ως εξής: **ΚΟΠΑ** (Κλινική Οξέων Περιστατικών Ανδρών): 16 άτομα, **ΕΚΚΑ** (Ενδιάμεση Κλειστή Κλινική Ανδρών): 17 άτομα, **Θάλαμος 24** (οξέων περιστατικών γυναικών): 14 άτομα, **Θάλαμος 21** (Κλινική για χρόνιους ασθενείς-γυναίκες): 6 άτομα, **Θάλαμος 36** (Κλινική για χρόνιους ασθενείς -άνδρες): 20 άτομα, **Θάλαμος 37** (Κλινική Αποκατάστασης- ανδρών και γυναικών): 15 άτομα. Εκτός Νοσοκομείου, βρίσκονταν 13 άτομα κατόπιν παραχώρησης άδειας.
8. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια **αυξητική τάση στις εισαγωγές ασθενών για ψυχιατρική νοσηλεία** στο Νοσοκομείο. Χαρακτηριστικά, σημειώνεται ότι, κατά το έτος 2019, καταγράφηκε αύξηση 34.6% και 7.7%, στις εισδοχές ανδρών και γυναικών, αντίστοιχα, σε σύγκριση με το έτος 2018. Το σύνολο των ατόμων που νοσηλεύτηκαν στο Νοσοκομείο Αθαλάσσας κατά το 2019, ανήλθε στα 889 άτομα (ο αριθμός περιλαμβάνει και επανεισδοχές).
9. Κατά κύριο λόγο, σύμφωνα με τη Διευθύντρια των ΥΨΥ, οι ασθενείς που φιλοξενούνται στο Νοσοκομείο εισέρχονται σε αυτό μέσα στα πλαίσια **υποχρεωτικής νοσηλείας**, δηλαδή κατόπιν έκδοσης σχετικού δικαστικού διατάγματος. Όπως ανέφερε η Διευθύντρια, οι εισαγωγές στο Νοσοκομείο Αθαλάσσας ανέρχονται πλέον σε **πέραν των δύο ατόμων την ημέρα**, κατά μέσο όρο, ενώ μεγάλο ποσοστό των ατόμων που νοσηλεύονται, είναι χρήστες ουσιών και ψυχικά ασθενείς (διπλή διάγνωση).

IV. Συνθήκες φιλοξενίας

- Εγκαταστάσεις

11. Οι συνθήκες που επικρατούν σε χώρους όπου διαμένουν ψυχικά ασθενείς, πρέπει να συμβάλλουν στη δημιουργία ενός θεραπευτικού περιβάλλοντος, που δεν θα οδηγεί σε απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. Η εξασφάλιση ενός αξιοπρεπούς περιβάλλοντος νοσηλείας, με στόχο τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και θεραπείας των ψυχικά ασθενών προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, **ικανοποιητικό χώρο για κάθε ασθενή, επαρκή φωτισμό, κλιματισμό και φυσικό αερισμό, καλά διατηρημένες κτιριακές εγκαταστάσεις και συνθήκες υγιεινής νοσοκομειακού επιπέδου**¹.
12. Οι εγκαταστάσεις που επισκέφθηκαν οι Λειτουργοί του ΕΜΠ στο Νοσοκομείο Αθαλάσσης, παρείχαν ικανοποιητικό χώρο ανά ασθενή, φως και αέρα, ωστόσο, η κατάσταση των κτηρίων (τα οποία ανεγέρθηκαν το 1964), φανερώνει έντονα την παλαιότητα τους.
13. Την ακαταλληλότητα των παρωχημένων κτηριακών εγκαταστάσεων του Νοσοκομείου, υπέδειξε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων (CPT), κατά τη διάρκεια επίσκεψής της στο εν λόγω Νοσοκομείο, τον Φεβρουάριο του 2017².
14. Ο θάλαμος οξέων περιστατικών ανδρών (ΚΟΠΑ) και ο θάλαμος ενδιάμεσης φάσης (ΚΟΠΑ) έχουν τύχει εκτενούς ανακαίνισης προ δύο, περίπου, ετών. Παρά ταύτα, η συνολική εικόνα των κτηριακών εγκαταστάσεων του Νοσοκομείου εμφανώς πρέπει να βελτιωθεί.
15. Σε ότι αφορά, ειδικά, τους υπόλοιπους θαλάμους, Θάλαμοι 21 και 36 (Κλινικές για χρόνιους ασθενείς), καθώς και ο Θάλαμος 37 (Κλινική Αποκατάστασης- ανδρών- γυναικών), στους οποίους δεν έχουν πραγματοποιηθεί εργασίες ανακαίνισης/συντήρησης, σημειώνεται, ότι αυτοί εξακολουθούν να παρουσιάζουν μια εικόνα που δεν ανταποκρίνεται στις συνθηκές αξιοπρεπούς διαβίωσης προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους και ειδικά ατόμων με ψυχική ασθένεια.

¹ CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English, παρ. 34, σελ. 39-40

² Report to the Government of Cyprus on the visit to Cyprus carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), from 2 to 9 February 2017

16. Όπως, όμως, έχω πληροφορηθεί, κατόπιν έγκρισης από την Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης, έχει ήδη δρομολογηθεί ο σχεδιασμός νέου Κέντρου Ψυχικής Υγείας (Νοσοκομείο), το οποίο θα ανεγερθεί στο χώρο του Νοσοκομείου και θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, νοσοκομείο και εξωνοσοκομειακές υπηρεσίες. Η πρώτη φάση ανέγερσης του νέου νοσοκομείου, η οποία θα περιλαμβάνει την ανέγερση δύο θαλάμων οξέων περιστατικών (Ανδρών και Γυναικών), όπως ενημερώθηκα, αναμένεται να ξεκινήσει σύντομα. Επιπλέον, αναμένονται να πραγματοποιηθούν βελτιωτικά έργα και στα υπόλοιπα κτήρια/θαλάμους, τα οποία θα ολοκληρωθούν εντός του έτους³.
17. Για τις πιο πάνω θετικές εξελίξεις, εκφράζω την ικανοποίησή μου και προτρέπω την αρμόδια αρχή να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για ολοκλήρωση των απαιτούμενων έργων, εντός των χρονοδιαγραμμάτων, ώστε το Νοσοκομείο Αθαλάσσας να καταστεί ένα σύγχρονο ψυχιατρικό νοσηλευτήριο.
18. Μέσα στα δωμάτια των ασθενών, ο εξοπλισμός περιορίζεται σε κρεβάτι με σεντόνια και κουβέρτα, ενώ τα δωμάτια «Ειδικής Παρακολούθησης» είναι επενδυμένα και περιλαμβάνουν ειδικά διαμορφωμένο κρεβάτι (αντιβανδαλικού τύπου), προς αποφυγήν αυτοτραυματισμού του ασθενή.
19. Όσον αφορά την κατάσταση των χώρων υγιεινής, κατά τις επισκέψεις διαπιστώθηκε ότι υπήρχε ικανοποιητικός αριθμός χώρων υγιεινής και ντουζ στους θαλάμους και παρατηρήθηκε ότι ήταν καθαροί. Σε ορισμένες, ωστόσο, περιπτώσεις, ειδικά στους χώρους υγιεινής των θαλάμων που δεν έχουν ανακαινιστεί, τα σημάδια υγρασίας, παλαιότητας και καταπόνησης είναι εμφανή.
20. Στο σημείο αυτό να αναφέρω ότι, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα που πρέπει να πληρούν οι χώροι περιορισμού της ελευθερίας, σε αυτούς πρέπει να παρέχονται χώροι υγιεινής σε αξιοπρεπείς συνθήκες⁴. Οι χώροι υγιεινής θα πρέπει περαιτέρω να είναι διαμορφωμένοι με τρόπο που να εξασφαλίζεται ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής των ασθενών.
21. Ειδικά για τις συνθήκες διαβίωσης των ψυχικά ασθενών, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί, επίσης, στη **διακόσμηση** τόσο των **θαλάμων** των ασθενών, όσο και των **χώρων αναψυχής**, ώστε να τους παρέχονται οπτικά ερεθίσματα.

³ «Τα βελτιωτικά μέτρα στο Νοσοκομείο Αθαλάσσας θα προχωρήσουν άμεσα, διαβεβαίωσε ο Υπουργός Υγείας», ΚΥΠΕ, 25/02/2020, <http://www.cna.org.cy/WebNews.aspx?a=c8b7729f9ebb47ffac02b89c3151166e>

⁴ CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English, παρ. 34, σελ. 40

22. Κατά την επιθεώρηση του εσωτερικού των κτιρίων που επισκέφθηκαν οι Λειτουργοί του ΕΜΠ, παρατηρήθηκε έλλειψη επαρκούς εξοπλισμού, αλλά και στοιχείων εσωτερικής διακόσμησης, η οποία (έλλειψη) δημιουργεί ένα περιβάλλον στο οποίο στερείται οποιωνδήποτε οπτικών ερεθισμάτων.
23. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι στο Θάλαμο 36 (χρόνιων ασθενών, ανδρών), υπήρχε ξεχωριστή αίθουσα ψυχαγωγίας, η οποία διέθετε μόνο τηλεόραση και τάβλι. Ωστόσο, την ώρα της επίσκεψης, κανείς εκ των ασθενών που ήταν στην αίθουσα δεν ψυχαγωγείτο με τα εν λόγω μέσα.
24. Στο Θάλαμο 21 (χρόνιων ασθενών, γυναικών), η τηλεόραση ήταν εγκατεστημένη στο διάδρομο/κοινόχρηστο χώρο του κτηρίου, όπου υπήρχαν καναπέδες, σε άσχημη κατάσταση.
25. Όπως αναφέρει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων, η παροχή ερεθισμάτων στους ασθενείς μέσω της διακόσμησης του χώρου είναι ιδιαίτερα σημαντική για την δημιουργία ενός ευχάριστου περιβάλλοντος, που αναπόφευκτα επηρεάζει την ψυχολογική κατάσταση των ασθενών⁵. Ως εκ τούτου, είναι εξαιρετικά σημαντικό η αρμόδια αρχή, στα πλαίσια των επερχόμενων βελτιωτικών έργων, να προβεί σε ενέργειες που απαιτούνται για την διακόσμηση του χώρου με τρόπο που να παρέχει τα απαραίτητα οπτικά ερεθίσματα στους ασθενείς και να περιλάβει σε αυτούς, επαρκή εξοπλισμό για την ψυχαγωγία τους.

- **Στελέχωση-Προσωπικό**

21. Στο σημείο αυτό, να τονίσω ότι η ποιότητα των συνθηκών νοσηλείας στο Νοσοκομείο Αθαλάσσας επηρεάζει καταλυτικά, όχι μόνο την υγεία των ασθενών, αλλά και την ποιότητα ζωής όλων όσων εργάζονται στο χώρο αυτό και έχουν την ευθύνη της φροντίδας των ασθενών.
22. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων (CPT), επίσης, έχει επισημάνει ότι, το προσωπικό των ψυχιατρικών νοσηλευτηρίων θα πρέπει να είναι επαρκές ως προς τον αριθμό, τις κατηγορίες, την εμπειρία, καθώς και την κατάρτισή του. Ελλείψεις σε προσωπικό στα ψυχιατρικά νοσηλευτήρια, υπονομεύουν σοβαρά τις προσπάθειες προσφοράς δραστηριοτήτων και μπορεί να οδηγήσουν σε καταστάσεις υψηλού κινδύνου για τους ασθενείς⁶.

⁵ CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English, παρ. 34, σελ. 39

⁶ CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English, παρ. 34, σελ. 42

23. Σύμφωνα με τα στοιχεία που τέθηκαν υπόψη μου, σε ότι αφορά ιατρικό/νοσηλευτικό προσωπικό, το Νοσοκομείο Αθαλάσσιας στελεχώνεται σήμερα από ένα Βοηθό Διευθυντή Κλινικής, τέσσερεις Ιατρικούς Λειτουργούς, ένα Κλινικό Ψυχολόγο, 2 Εργοθεραπευτές και 137 Νοσηλευτικούς Λειτουργούς, περιλαμβανομένης της Προϊστάμενης Νοσηλευτικής Λειτουργού. Οι Ιατρικοί Λειτουργοί έχουν, κατά καιρούς, τύχει ειδικότερης εκπαίδευσης, ενώ οι Νοσηλευτικοί Λειτουργοί στο Θάλαμο Οξέων Περιστατικών, έχουν εκπαιδευτεί στην ασφαλή ακινητοποίηση και προσέγγιση του ασθενούς, καθώς και στη χρήση μέσων περιορισμού.
24. Όπως, όμως, έχω πληροφορηθεί, μετά την αποχώρηση του Ιατρικού Λειτουργού/Παθολόγου από το Νοσοκομείο, η θέση αυτή παραμένει, μέχρι σήμερα, κενή, γεγονός το οποίο δημιουργεί λειτουργικά προβλήματα. Αυτό γιατί σε περίπτωση που προκύψει ιατρικό περιστατικό με ασθενή, όπως ενημερώθηκα, το άτομο μεταφέρεται με συνοδεία νοσηλευτών/ριων, για εξέταση στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών και Ατυχημάτων του Γενικού Νοσοκομείου Λευκωσίας. Αυτό επιβαρύνει το ήδη βεβαρημένο πρόγραμμα/καθηκοντολόγιο των νοσηλευτών/ριών και δημιουργεί καθυστερήσεις.
25. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων έχει τονίσει ότι, τα άτομα που στερούνται της ελευθερίας τους, πρέπει να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ιατρό ανά πάσα στιγμή, ενώ τα σχετικά αιτήματα πρέπει να ικανοποιούνται χωρίς υπέρμετρη καθυστέρηση⁷. Ως εκ τούτου η αρμόδια αρχή θα πρέπει να μεριμνήσει, το συντομότερο δυνατό, ώστε να πληρωθεί η εν λόγω θέση ιατρικού λειτουργού προς αποφυγή, τόσο της ταλαιπωρίας των ασθενών του Νοσοκομείου, όσο και το πρόβλημα της επάρκειας του προσωπικού, όταν προκύπτει ανάγκη μεταφοράς ασθενή στο ΤΑΕΠ.

- **Χρήση Περιοριστικών Μέτρων - Συγκράτησης**

26. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων έχει ήδη επισημάνει ότι οι ψυχιατρικοί ασθενείς θα πρέπει αν περιθάλπονται με σεβασμό και αξιοπρέπεια και με ασφαλή τρόπο, που σέβεται τις επιλογές και την αυτονομία τους⁸.
27. Επίσης, η εν λόγω Επιτροπή αναφέρει ότι, στις περιπτώσεις που εξακολουθεί να εφαρμόζεται η πρακτική της **απομόνωσης** των ασθενών, θα πρέπει να έχει καθοριστεί λεπτομερής πολιτική (διάρκεια, στόχοι, απαραίτητη φροντίδα και μέσα

⁷ CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English , p. 28.

⁸ CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English , p. 47.

επανεξέτασης του μέτρου αυτού), ενώ για περιστατικά συγκράτησης/περιορισμού, θα πρέπει να γίνεται καταγραφή και διατήρηση σχετικού αρχείου⁹.

28. Όπως πληροφορήθηκαν οι Λειτουργοί του ΕΜΠ, πάγια πρακτική του Νοσοκομείου είναι να μην απομονώνονται ασθενείς. Ωστόσο, όταν καθίστανται επικίνδυνοι για τον εαυτό τους ή για άλλα άτομα, δυνατό να γίνει χρήση χημικού περιορισμού (chemical restraint), μέσω ειδικών φαρμακευτικών σκευασμάτων κατάλληλα για κατευνασμό του ασθενή (PRN), ή/και τοποθέτηση τους στο Δωμάτιο «Ειδικής Παρακολούθησης».
29. Όπως έχει διαπιστωθεί κατά τις επισκέψεις και την επιθεώρηση σχετικών μητρώων, η τοποθέτηση του ασθενή στο «Ειδικής Παρακολούθησης», υπό 24ωρη παρακολούθηση, καθώς και η χρήση χημικού περιορισμού, καταγράφεται σε ειδικό έντυπο και καταχωρείται σε συγκεκριμένα μητρώα από τους νοσηλευτικούς λειτουργούς.
30. Ειδικά σε ότι αφορά στα περιοριστικά μέτρα, όταν δεν υπάρχει άλλος τρόπος κατευνασμού του ασθενή, γίνεται εναλλακτικά και χρήση εξοπλισμού που δεν προκαλεί στρες στον ασθενή (τζάκετ, κρεβάτι ασφαλούς μηχανικής καθήλωσης), και ο χρόνος χρήσης τους, δεν υπερβαίνει τα 30 λεπτά. Όπως ενημερώθηκαν οι Λειτουργοί του ΜΡΜ, το προσωπικό έχει στη διάθεση του σχετικό εξοπλισμό, ωστόσο, κρίνεται αναγκαία η προμήθεια τζάκετ νεότερου τύπου, καθώς και κρεβατιού ασφαλούς μηχανικής καθήλωσης.

- **Τήρηση μητρώων**

28. Από την επιθεώρηση προσωπικών φακέλων των ασθενών, κατά την ημέρα της τελευταίας επίσκεψης, παρατηρήθηκε ότι αυτοί τηρούνται με επιμέλεια, ενώ διαπιστώθηκε ότι, σύμφωνα και με τις υποδείξεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Πρόληψης των Βασανιστηρίων¹⁰ διατηρούνται Ειδικά Μητρώα για την χρήση περιοριστικών μέτρων (χημικός περιορισμός, Δωμάτιο «Ειδικής Παρακολούθησης»).
29. Η φαρμακευτική αγωγή και τα προγράμματα θεραπείας που ακολουθούνται στο Νοσοκομείο, τα οποία περιλαμβάνονταν στους ατομικούς φακέλους των ασθενών, δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας Έκθεσης μου, καθώς το Γραφείο μου δεν διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αξιολόγηση .

⁹ CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English, p. 43-44, 47, 52

¹⁰ "Means of restraint in psychiatric establishments for adults», CPT/Inf(2017)6, <https://www.coe.int/en/web/cpt/means-of-restraint-psychiatry>

V. Άσκηση δικαιωμάτων - Μεταχείριση ασθενών

30. Η επίσκεψη σε χώρους περιορισμού της ελευθερίας, βάσει των αρμοδιοτήτων μου ως Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης των Βασανιστηρίων (NPM), δεν σκοπεύει μόνο στην καταγραφή των υλικών συνθηκών που επικρατούν αλλά και στην διαπίστωση του επιπέδου εξασφάλισης των δικαιωμάτων των προσώπων που κρατούνται στο συγκεκριμένο χώρο, όπως αυτά προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία και από τις διεθνείς συμβάσεις που έχει υπογράψει η Κύπρος. Η πληροφόρηση των ασθενών για το σύνολο των δικαιωμάτων τους αποτελεί βασική προϋπόθεση για την άσκηση τους.
31. Παρά το γεγονός ότι υπάρχει σχετικό έντυπο, το οποίο αναφέρεται στα δικαιώματα του ασθενή, και στους κανόνες του Νοσοκομείου Αθαλάσσιας, αυτό χρήζει αναθεώρησης καθότι έχει εκδοθεί από το 2011. Σημειώνεται δε, ότι δεν παρέχεται στους ασθενείς κατά την εισαγωγή τους. Η ενημέρωση των ασθενών για τα δικαιώματά τους, όπως πληροφορήθηκαν οι Λειτουργοί του Γραφείου μου γίνεται, συνήθως, προφορικά και ανάλογα με την κατάσταση τους.
32. Επισημαίνω στο σημείο αυτό, ότι, το εν λόγω έντυπο θα πρέπει να τύχει αναθεώρησης ή επικαιροποίησης και να παραχωρείται σε κάθε ασθενή κατά την εισαγωγή του, όπου αυτό είναι εφικτό.
33. Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα για τα δικαιώματα των ατόμων που τελούν υπό περιορισμό, κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα για τουλάχιστον μια ώρα άσκηση σε εξωτερικό χώρο καθημερινά. Όπως έχει διαπιστωθεί, οι ασθενείς οι οποίοι διαμένουν σε κλειστούς θαλάμους (οξέων περιστατικών, ενδιάμεση κλινική), μπορούν να εξέρχονται από τους θαλάμους, για σκοπούς άσκησης, σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο, με συνοδεία νοσηλευτικού προσωπικό.
34. Ειδικά στο Θάλαμο 21, υπήρχε κιόσκι για τον προαυλισμό των ασθενών, το οποίο, όμως, λόγω των υψηλών θερμοκρασιών, δεν χρησιμοποιείτο κατά την ώρα των επισκέψεων. Το κιόσκι ήταν κατασκευασμένο από μονωτικά πάνελ, τα οποία, όμως, δεν παρείχαν προστασία από ψηλές θερμοκρασίες. Η κατάσταση του, επίσης, δεν προσέφερε ερεθίσματα για τους ασθενείς για να ζητήσουν να το επισκεφθούν, αφού διέθετε μόνο κάποια ξύλινα παγκάκια/τραπέζι, που χρειάζονταν μογιάτισμα/φρεσκάρισμα. Ως εκ τούτου, θα πρέπει η αρμόδια αρχή να προβεί στη βελτίωση/διαμόρφωση του εν λόγω χώρου.
35. Όπως περαιτέρω ενημερώθηκαν οι Λειτουργοί κατά τις επισκέψεις τους, λόγω μη επάρκειας προσωπικού, της κατάστασης των ασθενών, αλλά και πιθανής απόδρασης τους, δεν υπάρχει η δυνατότητα για την καθημερινή και πλήρη άσκηση του

δικαιώματος τους, για καθημερινή άσκηση, τουλάχιστον μια ώρα, σε εξωτερικό χώρο.

36. Ιδιαίτερη δε ανησυχία, μου προκαλεί το γεγονός ότι ο Θάλαμος Οξέων Περιστατικών Γυναικών, δεν διαθέτει καθόλου ειδικά διαμορφωμένο εξωτερικό χώρο, με αποτέλεσμα οι ασθενείς να παραμένουν, καθ' όλη σχεδόν τη διάρκεια της νοσηλείας τους, εντός του θαλάμου.
37. Κρίνεται, επομένως, αναγκαίο όπως η αρμόδια αρχή προβεί, άμεσα, σε λήψη μέτρων για διαμόρφωση χώρου πλησίον της Μονάδας Οξέων Περιστατικών Γυναικών, για εξασφάλιση του δικαιώματος τους για τουλάχιστον μια ώρα άσκηση σε εξωτερικό χώρο καθημερινά. Επιπλέον, παρότι αντιλαμβάνομαι το πρόβλημα της υποστελέχωσης που αντιμετωπίζει το Νοσοκομείο Αθαλάσσιας, εντούτοις τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν πρέπει να τυγχάνουν συρρίκνωσης.
- i. Η αρμόδια αρχή, μέχρι να δημιουργηθεί ειδικός εξωτερικός χώρος, θα πρέπει να εξεύρει τρόπους ώστε οι ασθενείς να εξέρχονται του εν λόγω θαλάμου, καθημερινά, για άσκηση στον προαύλιο χώρο του Νοσοκομείου.
38. Σημαντικά μέτρα, τόσο για την προστασία των ασθενών, όσο και για την πρόληψη της κακομεταχείρισης ευρύτερα, αποτελεί, επίσης, η εξασφάλιση διαδικασιών υποβολής παραπόνων σε ανεξάρτητους φορείς και η πλήρης διερεύνησή τους. Ως προς το ζήτημα αυτό, θέλω να εκφράσω την ικανοποίησή μου, καθώς, όπως έχει διαπιστωθεί από τις επισκέψεις μας, έχουν πλέον τοποθετηθεί κιβώτια παραπόνων προς την Επιτροπή Εποπτείας και Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ψυχικά Ασθενών σε όλους τους θαλάμους του Νοσοκομείου.
39. Επισημαίνεται στο σημείο αυτό, ότι η αρμόδια αρχή έχει την υποχρέωση να διερευνά πλήρως και αντικειμενικά οποιουσδήποτε ισχυρισμούς τίθενται ενώπιον της σε σχέση με την μεταχείριση των ασθενών. Στις περιπτώσεις όπου διαπιστώνεται ότι ασθενής υπήρξε θύμα κακομεταχείρισης από μέλη του προσωπικού, η αρμόδια αρχή θα πρέπει να λαμβάνει όλα τα νόμιμα μέτρα¹¹ για την πειθαρχική και ποινική δίωξη όσων ευθύνονται.
40. Η εξασφάλιση συχνών επαφών με τον εξωτερικό κόσμο αποτελεί, επίσης, σημαντικό στοιχείο στην αποφυγή ιδρυματοποίησης των ασθενών. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί μέσω των επισκέψεων και τηλεφωνικών επαφών των ασθενών με άτομα του οικογενειακού ή φιλικού περιβάλλοντος τους. Όπως έχω πληροφορηθεί, τα τηλέφωνα επιτρέπονται κατά τις απογευματινές ώρες και οι επισκέψεις σε

¹¹ Άρθρο 29 του Περί Ψυχιατρικής Νοσηλείας Νόμου (Ν.77(Ι)/1997)

προκαθορισμένες ώρες και σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους εντός των θαλάμων επιτρέπονται, εφόσον δεν επηρεάζουν αρνητικά την κατάσταση του ασθενούς.

41. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες του προσωπικού του Νοσοκομείου Αθαλάσσης, τις οποίες οφείλω να αναγνωρίσω, η οργάνωση δραστηριοτήτων και προγραμμάτων ενασχόλησης/ψυχαγωγίας των ασθενών, δεν γίνεται σε τακτική/οργανωμένη βάση κυρίως λόγω της υποστελέχωσης και της αύξησης των εισαγωγών στο Νοσοκομείο. Για τους ίδιους λόγους δεν ακολουθούνται και ειδικά, εξατομικευμένα προγράμματα για κάθε ασθενή.
42. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων, τονίζει ότι, η ψυχιατρική θεραπεία θα πρέπει να βασίζεται σε μια εξατομικευμένη προσέγγιση, με την κατάρτιση ενός σχεδίου θεραπείας για κάθε ασθενή, το οποίο θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων αποκατάστασης και θεραπείας, όπως πρόσβαση σε εργασιοθεραπεία, ομαδική θεραπεία, ατομική ψυχοθεραπεία, τέχνη, θέατρο, μουσική και αθλητισμό¹².

VI. Τελικές διαπιστώσεις - Εισηγήσεις

43. Σύμφωνα με τα όσα σημειώθηκαν πιο πάνω, είναι αναντίλεκτο ότι η κατάσταση των κτηριακών εγκαταστάσεων του Νοσοκομείου Αθαλάσσης χρήζει ουσιαστικών βελτιώσεων. Η πολυετής αναμονή για την μετεγκατάσταση του εν λόγω ψυχιατρικού νοσηλευτηρίου, έχει δημιουργήσει συνθήκες, οι οποίες δεν κρίνονται κατάλληλες για την αξιοπρεπή νοσηλεία ασθενών.
44. Θετική, όμως, εξέλιξη, αποτελεί η απόφαση, αλλά και η δέσμευση των εμπλεκόμενων φορέων, για να προχωρήσει η διαδικασία ανέγερσης νέων κτηρίων στο Νοσοκομείο Αθαλάσσης (Α΄ Φάση) και η πραγματοποίηση εργασιών επισκευής/ανακαίνισης στα υφιστάμενα κτήρια.
45. Ενόψει των εξελίξεων αυτών, εισηγούμαι όπως οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες προχωρήσουν, με ταχείς ρυθμούς, στην υλοποίηση των απαραίτητων εργασιών για ανακαίνιση/επισκευή των κτηριακών εγκαταστάσεων του Νοσοκομείου.
46. Παράλληλα, εισηγούμαι τη συνέχιση της συνεργασίας των αρμόδιων φορέων/Υπουργείων, για τη δημιουργία ενός σύγχρονου θεραπευτικού περιβάλλοντος, το οποίο θα συνάδει με τις διεθνείς αρχές αξιοπρεπούς μεταχείρισης

¹² CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English , p. 40-41

και με τις απαιτήσεις παροχής επαρκούς φροντίδας για την υγεία των ψυχικά ασθενών.

47. Όσον αφορά τα ειδικότερα ζητήματα που αναλύονται στην παρούσα Έκθεση μου, οι εισηγήσεις μου συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Στα πλαίσια των επερχόμενων βελτιωτικών έργων, η αρμόδια αρχή θα πρέπει να προβεί σε ενέργειες διακόσμησης των εσωτερικών χώρων, που θα συνεισφέρουν θετικά στην ψυχολογία τόσο των ασθενών, όσο και του προσωπικού.
- Εξασφάλιση του δικαιώματος καθημερινής εξωτερικής άσκησης των ασθενών για τουλάχιστον μία ώρα, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων όπου κρίνεται επιστημονικά, ότι η κατάσταση του ασθενή δεν το επιτρέπει.
- Λήψη μέτρων για διαμόρφωση εξωτερικού χώρου πλησίον της Μονάδας Οξέων Περιστατικών Γυναικών και μέχρι την διαμόρφωση του, καθίσταται άμεση και αναγκαία η εξεύρεση προσωρινού μέτρου, ώστε να εξασφαλίζεται το δικαίωμα των ασθενών για υπαίθρια άσκηση τους σε ημερήσια βάση.
- Πλήρωση, το συντομότερο δυνατόν, της θέσης ιατρικού λειτουργού (παθολόγου) προς αποφυγή οποιασδήποτε αχρείαστης ταλαιπωρίας των ασθενών του νοσοκομείου.
- Συνέχιση και αναζήτηση τρόπων βελτίωσης της πρακτικής της πλήρους καταγραφής (διατήρηση μητρώου) στις περιπτώσεις τοποθέτησης των ασθενών στο Δωμάτιο «Ειδικής Παρακολούθησης», καθώς και στις περιπτώσεις χρήσης σωματικού περιορισμού.
- Αναθεώρηση ή επικαιροποίηση του εντύπου για τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των ασθενών και παροχής αυτού, εάν είναι εφικτό, σε κάθε ασθενή κατά την εισαγωγή του στο Νοσοκομείο.
- Προγραμματισμός επιπλέον εκδηλώσεων ψυχαγωγίας και θεραπευτικών δράσεων που θα ανταποκρίνονται στις εξατομικευμένες ανάγκες των ασθενών.

- Διαρκής εκπαίδευση του προσωπικού και διασφάλιση αξιοπρεπούς περιβάλλοντος εργασίας.
44. Η παρούσα Έκθεση μου υπο την αρμοδιότητα μου ως Μηχανισμός Πρόληψης των Βασανιστηρίων υποβάλλεται στον Γενικό Διευθυντή του Οργανισμού Κρατικών Υπηρεσιών Υγείας, ως αρμόδια αρχή, σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν. 2(III)/2009 για τις δικές του ενέργειες στη βάση των εισηγήσεων μου και κοινοποιείται για σκοπούς ενημέρωσής στον Υπουργό Υγείας.
45. Με την υποβολή της παρούσας Έκθεσης, παρακαλώ όπως με ενημερώσετε ,για τις τυχόν ενέργειες στις οποίες σχεδιάζετε να προχωρήσετε υπό το φως των εισηγήσεων μου, εντός τριών μηνών.

Μαρία Στυλιανού - Λοττίδη
Επίτροπος Διοικήσεως και
Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ
των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής
Απάνθρωπης και Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας